

Rozwój i charakterystyka systemów informatycznych wspomagających zarządzanie

Halina Tańska

Jolanta Sala

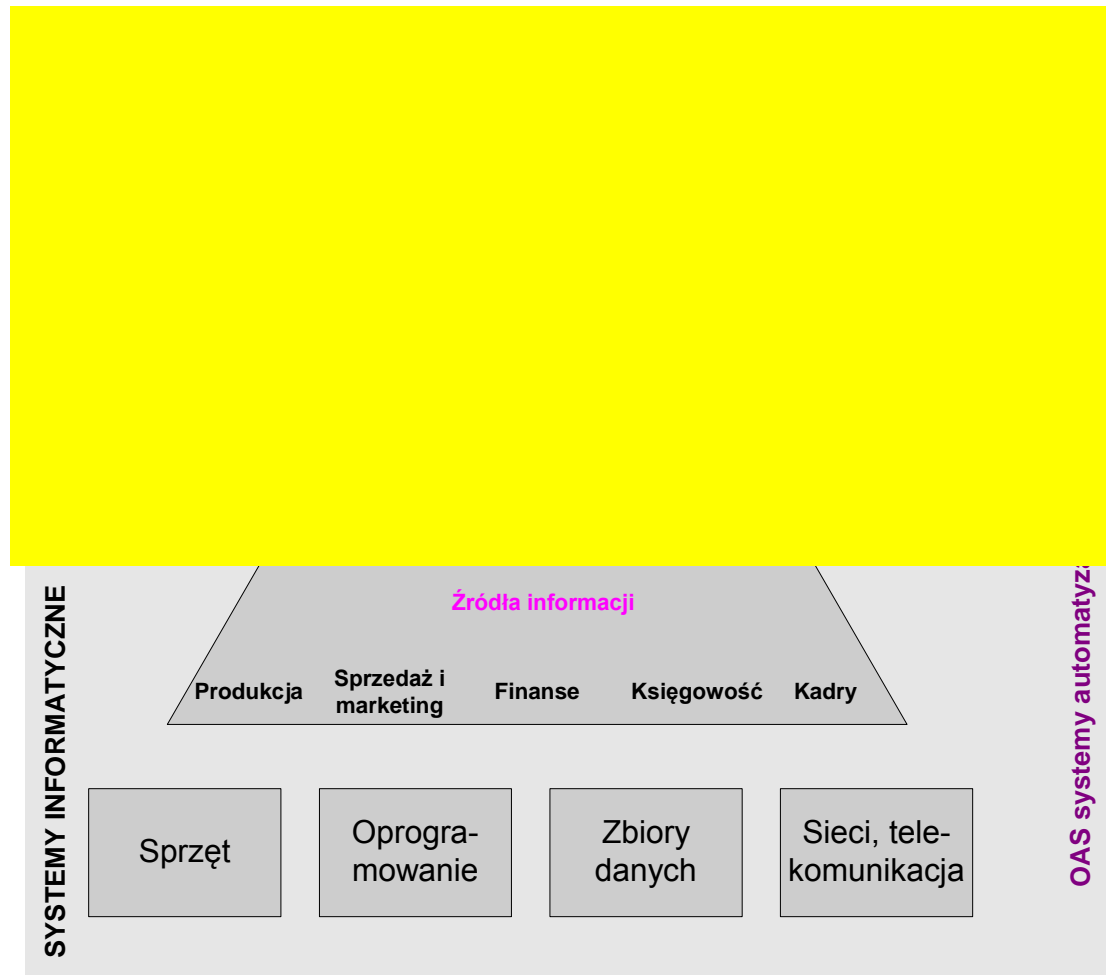
PISZ - zagadnienia

- Wprowadzenie
- ➔ ■ Rozwój Systemów Informatycznych Zarządzania
- Zarządzanie finansami – cykl operacyjny przedsiębiorstwa
- Systemy Informacyjne w przedsiębiorstwie (handlowym, produkcyjnym, usługowym)
- Systemy zintegrowane – ZSIZ (DRP, MES, MRP, ERP)
- Zintegrowane Systemy Dziedziczne
- Uwarunkowania Systemów Informatycznych Zarządzania

Wymagania wobec systemów informatycznych zarządzania SIZ

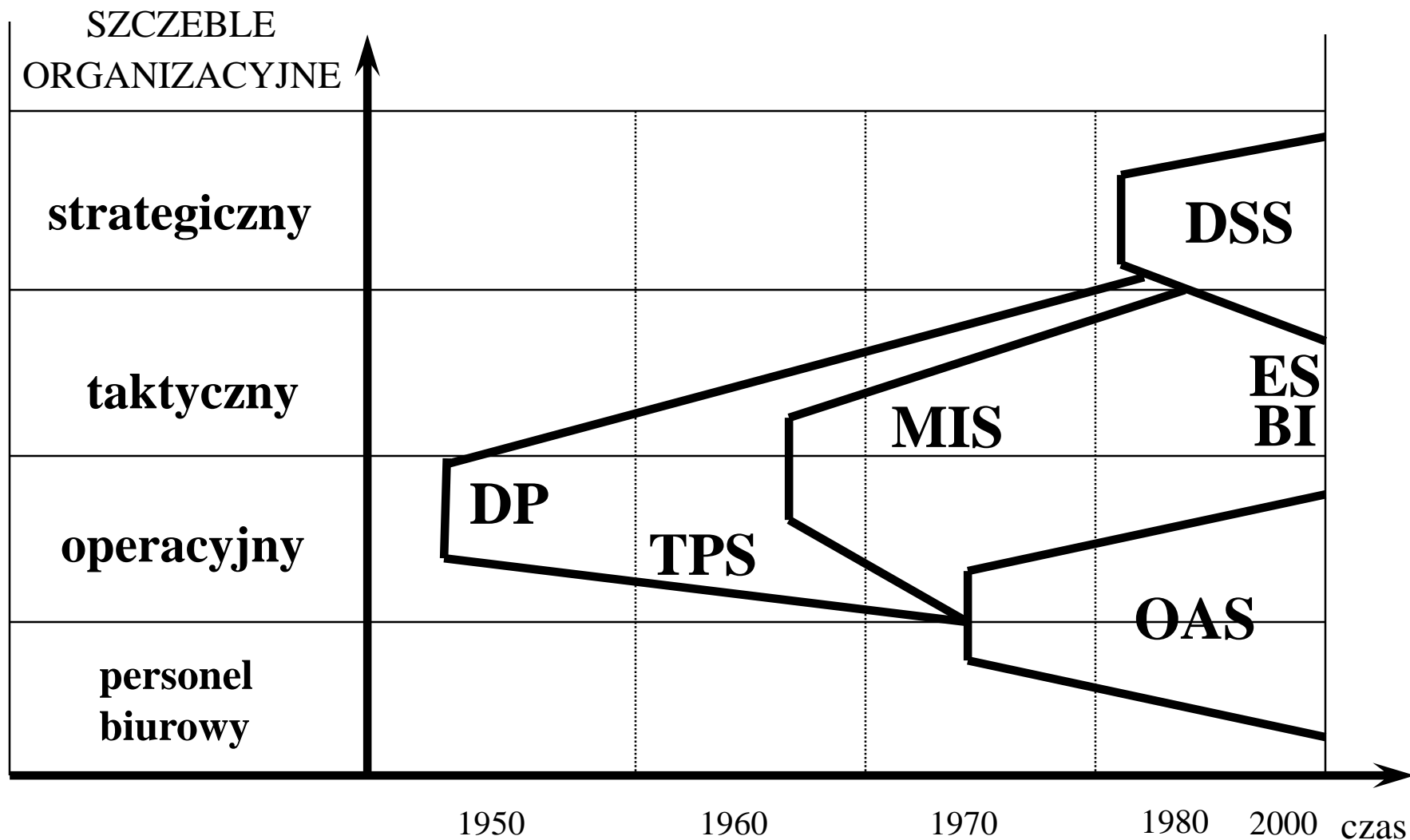
- SIZ będzie:
 - dostarczał dla każdego szczebla zarządzania właściwe informacje we właściwym czasie
 - zapewniał elastyczność w doborze układów informacyjno-decyzyjnych użytkownika
 - umożliwiał wykorzystanie metod statystycznych, optymalizacyjnych i symulacyjnych
 - proponował decyzje i szacował konsekwencje podejmowanych decyzji
- Pierwsze zastosowania informatyki w zarządzaniu dotyczyły **wspomagania ewidencji operatywnej, czyli rejestracji zdarzeń w miejscu ich powstawania, oraz ewidencji księgowej.**
- Następnie systemy wyposażono w **różnego rodzaju narzędzia raportujące i języki wyszukiwawcze, które pozwalały w większym stopniu wypełniać funkcję informacyjną.**
- W kolejnych wersjach SIZ **uwzględniano funkcje planistyczne.** Komputerowe porównanie wykonania z planem miało zapewnić automatyzację mechanizmu sprzężenia zwrotnego, a w konsekwencji możliwość szybkiego reagowania na sygnały bieżące z systemu wykonawczego.

System zarządzania organizacją gospodarczą

Odzwierciedlenie architektury systemu informatycznego w przedsiębiorstwie

Ewolucyjność, hierarchiczność i sytuacyjność rozwoju systemów informacyjnych w świecie

Przykładowa architektura SIZ

moduły
zewnętrzne

e-handel	B2B	CRM	logistyka	marketing

**technologie
ICT**

zarządzanie treścią	zarządzanie dokumentami		sztuczna inteligencja	
zarządzanie procesami elektronicznymi	drażenie danych	wizualizacja		portale
		przechowywanie danych		
mobilne zarządzanie treścią		współpraca		zarządzanie wiedzą

moduły
wewnętrzne

obsługa zamówień	gospodarka magazynowa	ERP	zarządzanie dostawami	zarządzanie płatnościami

Klasyfikacja SIZ

- Podstawowe generacje SIZ:
 - *Systemy transakcyjne*
 - *Systemy informacyjne (raportujące)*
 - *Systemy wspomaganie decyzji*
 - *Systemy eksperckie*
 - *Systemy sztucznej inteligencji*
- Rzadko można spotkać systemy posiadające tylko i wyłącznie cechy charakterystyczne dla jednej z podanych grup.
- Obserwuje się zacieranie różnic między poszczególnymi generacjami SIZ, co jest konsekwencją coraz dalej postępującej integracji w rozwiązaniach aplikacyjnych.

Systemy transakcyjne ST

- Systemy transakcyjne zwane ewidencyjno-sprawozdawczymi, były pierwszymi systemami informatycznymi stosowanymi w jednostkach gospodarczych.
- Ich **głównym zadaniem jest rejestrowanie i przetwarzanie dużej liczby danych źródłowych dotyczących rutynowych transakcji gospodarczych oraz przebiegu procesów zachodzących w przedsiębiorstwie.**
- Transakcje mogą dotyczyć
 - kontaktów przedsiębiorstwa z otoczeniem (np. zamówień, zakupów, sprzedaży, przyjmowania zapłat, wystawiania przelewów),
 - kontaktów poszczególnych komórek organizacyjnych (np. wydawanie materiałów do produkcji, przyjmowanie wyrobów gotowych do magazynu),
 - kontaktów przedsiębiorstwa z pracownikami (np. wypłaty wynagrodzeń, rozliczanie zaliczek), lub
 - opisywać zdarzenia zachodzące w poszczególnych komórkach (np. ewidencja wykonanej produkcji, rejestracja czasu pracy na wydziale).

Podstawowe zadania ST

- **Rejestracja i ewidencja dokumentów obcych** (np. faktury zakupu) i własnych (np. delegacji służbowej).
- **Emisja** (generowanie) **dokumentów własnych** (np. faktury sprzedaży, dokumentów magazynowych, umów o pracę).
- **Obliczanie z zastosowaniem prostych funkcji arytmetycznych** (np. sumowanie przychodów w magazynie, obliczanie podatku VAT na fakturze, obliczanie składników wynagrodzeń, obliczanie amortyzacji).
- **Drukowanie standardowych, regularnych** (periodycznych) sprawozdań i zestawień (np. zestawienia przychodów i rozchodów w magazynie, zestawienie sald i obrotów, rachunek wyników, sprawozdanie z przepływu środków pieniężnych, wykaz kontrahentów, lista pracowników).

Rodzaje ST – ewolucyjność 1

- Można wymienić dwa rodzaje systemów przetwarzania transakcji:
 - Systemy przetwarzania wsadowego
 - Systemy przetwarzania transakcji w czasie rzeczywistym.
- **Systemy przetwarzania wsadowego** (zwane też systemami elektronicznego przetwarzania danych – *Electronic Data Processing Systems*) powstały w latach 50., gdy nie istniały jeszcze systemy zarządzania bazami danych. **Przetwarzanie zgromadzonych danych następowało wtedy jednokrotnie**, następnie konieczne było powtórne przygotowanie danych.
- Dane w systemie przetwarzania wsadowego były „dołączone” do programu i zapisane na tzw. kartach perforowanych. Wyjście systemu stanowiły standardowe raporty w postaci wydruków komputerowych.
- Cechą charakterystyczną przetwarzania wsadowego jest **wystąpienie opóźnienia pomiędzy czasem zarejestrowania danych opisujących zdarzenie, a ich przetworzeniem i zaktualizowaniem zbiorów danych** (np. cotygodniowe przesyłanie kart pracy z systemu rejestracji czasu pracy do systemu płacowego).

Systemy transakcyjne (ST – ewolucyjność 2)

- We wczesnym stadium swojej ewolucji ST służyły do przeprowadzania cyklicznych kalkulacji na dużych zbiorach danych ewidencyjnych.
- Stosowano wówczas tzw. technologię przetwarzania partiowego. Przed przetworzeniem dane należało zakodować, tzn. doprowadzić do postaci zrozumiałej dla urządzeń wejściowych komputera oraz zorganizować w zestawy (partie).
- Proces ten był żmudny i istotnie wydłużał ogólny czas przetwarzania.
- Wynikiem pracy systemu były obszerne wydruki zestawień tabelarycznych.
- Okres rozwoju tych systemów - późne lata pięćdziesiąte.

Systemy transakcyjne - bazy danych

(ST – ewolucyjność 3)

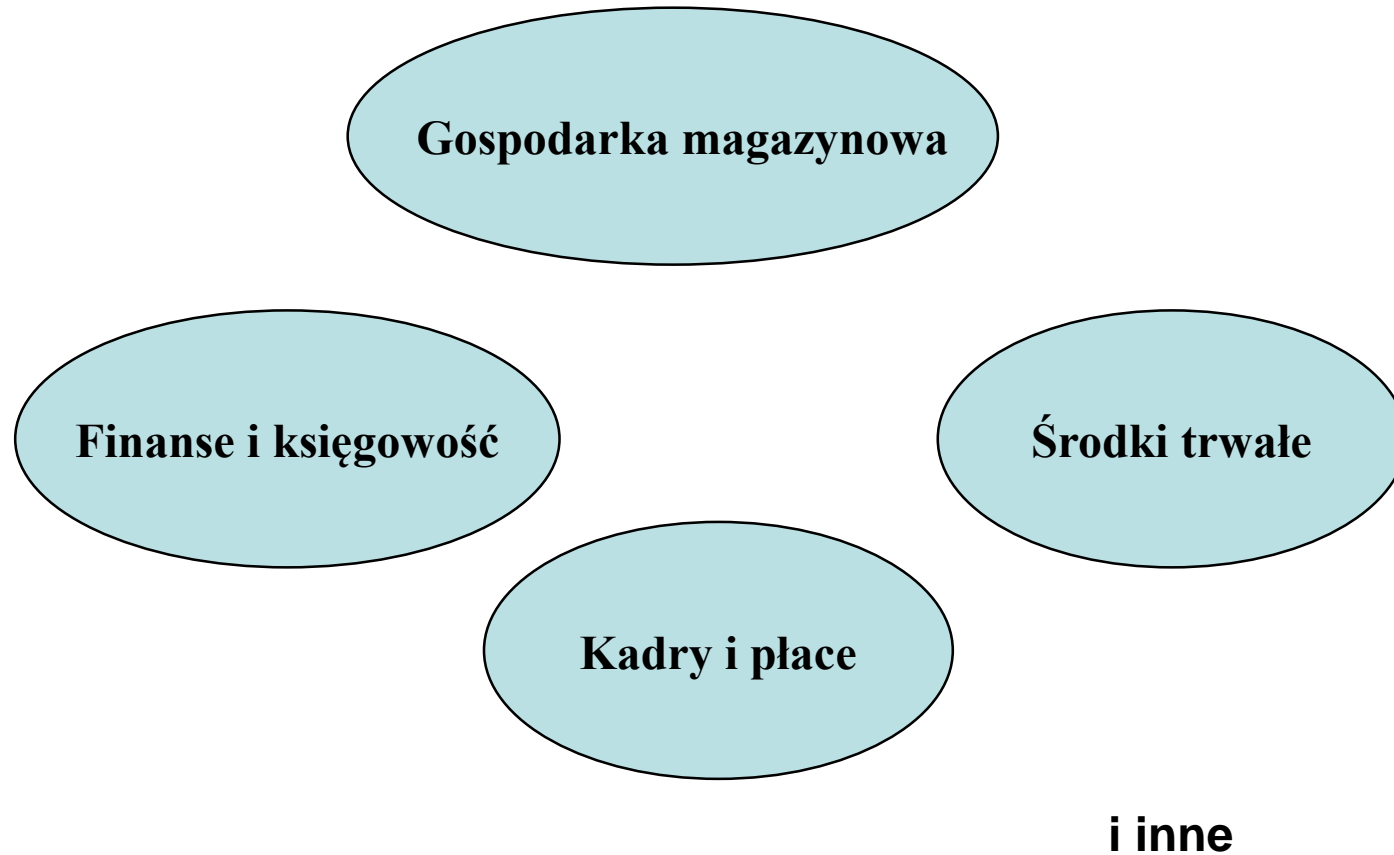
- W latach sześćdziesiątych metodę przetwarzania partiowego zastąpiono technologią baz danych.
- Kładzie ona nacisk na realizację funkcji gromadzenia i magazynowania danych dzięki czemu powstała możliwość wielokrotnego dostępu do przechowywanych informacji.
- Na tym etapie rozwoju ST przestały być utożsamiane jedynie ze wspomaganiem czynności księgowych.
- Zgromadzone dane mogły być przetwarzane według różnych algorytmów, a zatem służyć realizacji bardziej złożonych zadań.
- Wyniki generowane przez te systemy znalazły zastosowanie we wspieraniu operacyjnego szczebla zarządzania w podejmowaniu decyzji.

Systemy przetwarzania transakcji w czasie rzeczywistym

(ST – ewolucyjność 4)

- W systemach tej klasy każda transakcja jest natychmiast po wprowadzeniu, a wynik przetworzenia aktualizuje bazę danych.
- W konsekwencji, stan bazy danych w każdej chwili odzwierciedla stan rzeczywisty występujący w organizacji.
- Przykładem może być system rezerwacji miejsc lotniczych lub rezerwacji towarów, z których dokonanie rezerwacji aktualizuje natychmiast wszystkie powiązane zbiory danych zawierające informacje o dostępności odpowiednich miejsc w samolocie lub towarów w magazynie.
- Działanie systemów OLTP polega na wykorzystaniu możliwości jakie stworzyły systemy zarządzania bazami danych. Umożliwiły one nie tylko szybkie, ale przede wszystkim bezpieczne przetwarzanie transakcji, z zachowaniem spójności.
- W systemie zarządzania bazą danych transakcja jest rozumiana jako ciąg operacji, które przeprowadzają bazę z jednego spójnego stanu w drugi taki stan, czyli stan, który istnieje w rzeczywistości. Transakcja w bazie danych odzwierciedla zatem transakcję biznesową i może zostać wykonana jedynie w całości albo wcale.

Systemy dziedzinowe a ST

Klasyfikacja SIZ

- Podstawowe generacje SIZ:

- *Systemy transakcyjne*
- *Systemy informacyjne (raportujące)*
- *Systemy wspomaganie decyzji*
- *Systemy eksperckie*
- *Systemy sztucznej inteligencji*

- Rzadko można spotkać systemy posiadające tylko i wyłącznie cechy charakterystyczne dla jednej z podanych grup.
- Obserwuje się zacieranie różnic między poszczególnymi generacjami SIZ, co jest konsekwencją coraz dalej postępującej integracji w rozwiązaniach aplikacyjnych.

Systemy informacyjno-raportujące

- Systemy te stanowią rozwinięcie systemów ewidencyjno-sprawozdawczych.
- W systemach informacyjno-decyzyjnych znaczenia nabiera udostępnianie i prezentowanie informacji, przydatnej w podejmowaniu decyzji.
- Systemy te są wyposażone w elastyczne i łatwe w obsłudze narzędzia raportujące oraz języki wyszukiwawcze. **Systemy informacyjno-decyzyjne umożliwiają** tworzenie aż trzech typów raportów:
 - Raportów regularnych
 - Raportów na żądanie
 - Raportów wyjątków
- **Raporty regularne** emitowane są cyklicznie w ustalonych terminach, a ich zadaniem jest zaspokojenie zdefiniowanych wcześniej potrzeb informacyjnych. Raporty regularne posiadają stałą strukturę informacyjną.
- **Raporty na żądanie** mogą być udostępniane w dowolnym momencie. Są one opracowywane na indywidualne żądanie użytkowników i nie posiadają stałej struktury informacyjnej (np. wykaz niezapłaconych faktur konkretnego klienta).
- **Raporty wyjątków** są generowane tylko w sytuacji, gdy spełniony zostanie określony warunek (np. spadek poniżej ustalonych minimalnych stanów magazynowych, przekroczenie kredytu udzielonego klientowi).

Systemy wspomaganie decyzji (SWD) i systemy wspomaganie kierownictwa (SWK)

- **System wspomaganie decyzji (SWD)** zwane doradczymi można zdefiniować jako system informatyczny wspomagający użytkownika w procesie podejmowania decyzji i rozwiązywaniu problemów.
- Głównym zadaniem SWD jest wspomaganie menedżera przy wyborze jednego z wielu wariantów rozwiązania problemu decyzyjnego.
- Istotne jest, że system ten nie wyręcza decydenta w podjęciu decyzji, a jedynie ma mu pomóc w jej wypracowaniu.
- SWD jest tak zaprojektowany, aby zwiększyć efektywność procesu podejmowania decyzji.
- Za systemy SWD uważa się:
 - **Systemy specjalistyczne** – tworzone na zamówienie, dotyczące specyficznych problemów.
 - **Generatory systemów** – programy umożliwiające budowę specjalistycznych SWD, w sposób względnie szybki i prosty.
 - **Narzędzia** – oprogramowanie wspomagające pozostałe systemy, dołączane często jako moduły lub odrębne programy do dwóch pozostałych grup.

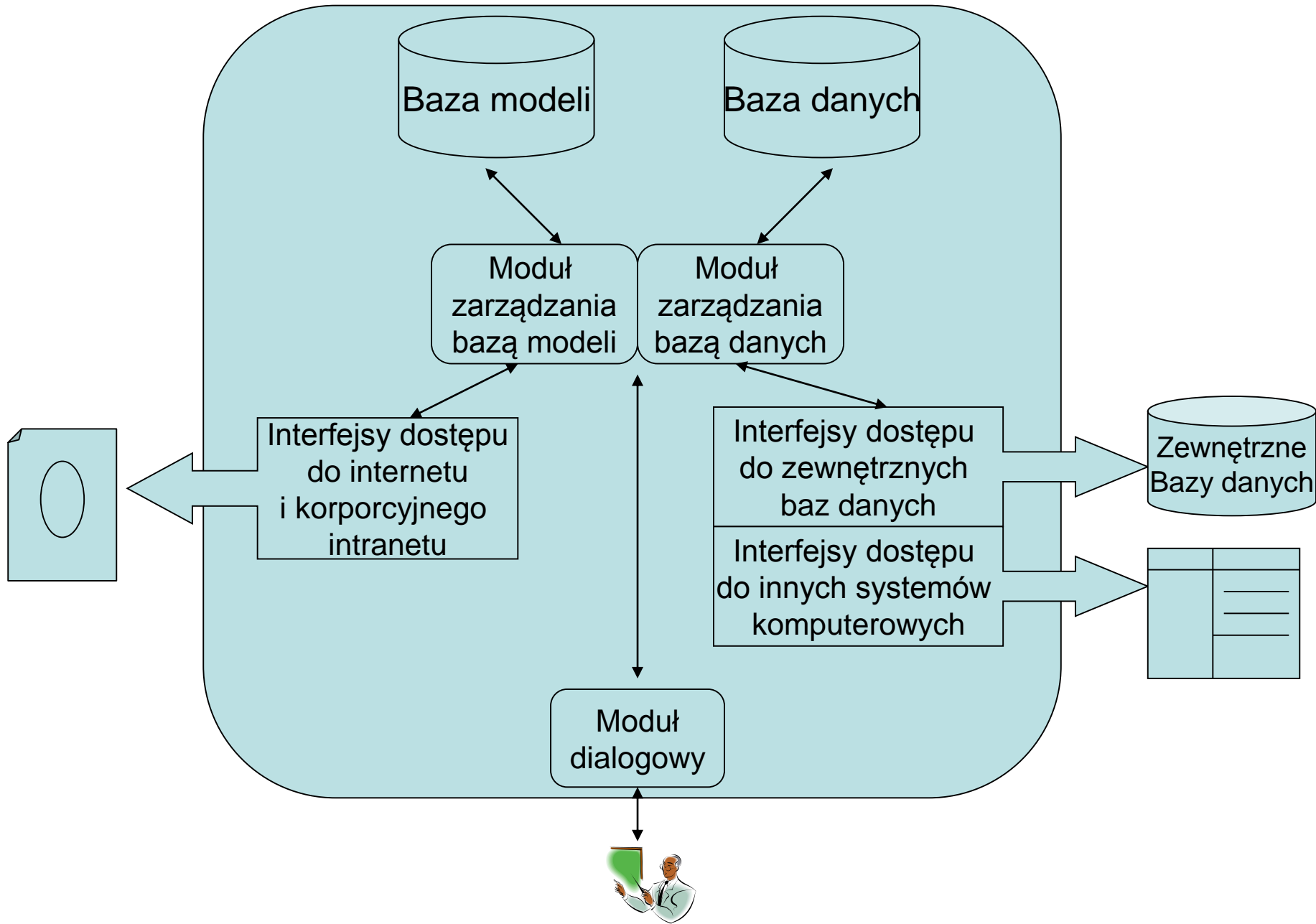
Systemy wspomaganie decyzji

- Można je różnicować ze względu na specyficzne zastosowania:
 - Grupowe – wspomagające współpracę pomiędzy uczestnikami, wymianę informacji i zarządzanie danymi, ustalające reguły i kolejność wykonywania zadań decyzyjnych.
 - Naczelne kierownictwo – dla decyzji o bardzo słabej strukturze informacyjnej.
 - Automatyzacji biura – zarządzające dokumentami, określające obiegi dokumentów, umożliwiające dostarczanie danych z zewnątrz.
 - Zarządzanie przebiegiem pracy – odmiana systemu automatyzacji biura, która umożliwia kompletną realizację procesów za pomocą narzędzi elektronicznych (workflow).
 - Inżynierskie – służące do projektowania obiektów fizycznych.
- Głównym elementem odróżniającym SWD od ST i SR-I jest baza modeli. Składniki takiego systemu to:
 - Baza danych i system zarządzania bazą danych.
 - Baza modeli i system zarządzania bazą modeli.
 - Moduł dialogowy (interfejs użytkownika).
 - Interfejs dostępu do zewnętrznych źródeł danych.

Systemy wspomaganie decyzji

- SWD mogą wykorzystywać bazy danych utworzone specjalnie dla tego systemu, ale też pobierać dane z baz danych transakcyjnych, hurtowni danych oraz zasobów zewnętrznych, takich jak Internet czy intranet korporacyjny.
- Baza modeli może zawierać różne typy modeli, takie jak modele finansowe, statystyczne, optymalizacyjne, graficznie lub projektowe. Użytkownik korzysta z modeli, aby przetworzyć pobrane z baz dane w informację i zaprezentować ją w sposób ułatwiający jej zrozumienie.
- Modele zawarte w bazie modeli systemu wspomaganie decyzji służą do:
 - Obliczania wartości zmiennych wynikowych na podstawie różnych zestawów danych wejściowych
 - Ustalania wartości danych wejściowych dla osiągnięcia pożądaných wyników, z uwzględnieniem występujących ograniczeń.
 - Badania wpływu zmiany warunków ograniczających na wielkości zmiennych wynikowych.
 - Obrazowania graficznego trendów, tendencji i innych zależności statystycznych.
 - Ustalania optymalnych ścieżek przebiegu procesów i realizacji zadań, z uwzględnieniem występujących ograniczeń.

Komponenty systemu wspomagania decyzji

Systemy wspomaganie decyzji

- **Moduł dialogowy** jest uważany za bardzo ważny element SWD, systemy te są wykorzystywane głównie przez kadrę kierowniczą.
- Głównym zadaniem modułu dialogowego jest umożliwienie sprawnej komunikacji decydenta z systemem.
- Moduł ten powinien zapewnić użytkownikowi:
 - Wybór modelu z bazy modeli
 - Dostęp do bazy danych i wybór zestawów danych do analizy, np. poprzez wskazanie tabel, kolumn tabel, zdefiniowanie kryteriów selekcji danych
 - Wprowadzenie wartości parametrów i dokonywanie zmian w celu obserwowania ich wpływu na wyniki.

Systemy wspomaganie decyzji

- Od interfejsu SWD oczekuje się zapewnienie użytkownikowi dialogu i dostępu do bazy przy użyciu terminów biznesowych, bez konieczności znajomości struktury baz danych i umiejętności posługiwania się specjalistycznymi językami zapytań.
- Moduł dialogowy jest także odpowiedzialny za prezentowanie wyników analizy. Może wykorzystywać w tym celu różne formy przekazu, takie jak tekst, tabele, wykresy, animacje.
- Wizualnie moduły dialogowe SWD nie różnią się od interfejsów innych aplikacji i wykorzystują rozwijalne menu, ikony, okna dialogowe, rozwijalne listy itp.

Systemy wspomaganie decyzji

- Współpraca modułów zarządzania: bazą modeli, zarządzania bazą danych, dialogowego zapewnia użytkownikowi rozwiązania problemu decyzyjnego poprzez:
 - Wprowadzenie w dogodny sposób zapytania (zdefiniowanie problemu, wprowadzenie wartości parametrów)
 - Przeszukiwanie dużej ilości danych w celu znalezienia potrzebnych wartości
 - Przetworzenie danych przy użyciu właściwego modelu liczącego
 - Zaprezentowanie wyników na różne sposoby, w celu ułatwienia ich zrozumienia.

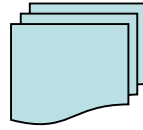
Systemy wspomaganie decyzji

- SWD są ciągle doskonalone i wymaga się od nich by:
 - Były wyposażone w elastyczne narzędzia raportujące i prezentacyjne
 - Wspomagały analizy porównawcze, symulacyjne, analizy typu „co-jeśli” (what-if) i „szukanie celu” (goal-seeking) oraz optymalizację
 - Umożliwiały operowanie na dużych zbiorach danych pochodzących z różnych źródeł
 - Wykonywały drążenie w głąb (drill-down analysis)

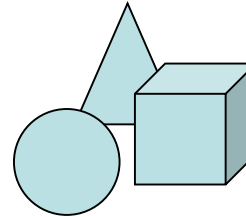
Interakcje pomiędzy elementami SWD

Zarządzanie danymi

Pozyskiwanie danych i manipulowanie

Zarządzanie modelami

Alfanumeryczne i graficzne modele, formuły i algorytmy, które często są stosowane w typowych problemach decyzyjnych

Dialog

Narzędzia wprowadzania danych akceptujące zapytania

Narzędzia służące do selekcji i prezentacji informacji we właściwej formie

Systemy wspomaganie kierownictwa (SWK)

- SWK nazywane systemami informowania kierownictwa (ESS – Executing Support Systems) są systemami wspomaganie decyzji przeznaczonymi dla kierownictwa wysokiego szczebla zarządzania.
- Wykorzystuje się je w procesie podejmowania decyzji strategicznych.
- Służą kadrze zarządzającej do monitorowania postępu przedsiębiorstwa i ocenie najistotniejszych wskaźników jego działalności oraz pomagają na tej podstawie wybrać najlepszy kierunek rozwoju.
- Jednym z problemów, z którymi borykają się menedżerowie wysokiego szczebla, jest nadmiar informacji, przy jednoczesnym braku informacji istotnej z punktu widzenia podejmowanej decyzji.

Systemy wspomaganie kierownictwa (SWK)

- Konieczne jest wyselekcjonowanie z dużych zbiorów tych informacji, które są ważne dla decydenta i mają kluczowe znaczenie dla podjęcia właściwej decyzji.
- Istotne jest, aby wybrane informacje zostały odpowiednio zagregowane i zaprezentowane w przejrzysty sposób. Menedżer wysokiego szczebla potrzebuje ogólnego obrazu sytuacji przedsiębiorstwa, czyli danych sumarycznych lub syntetycznych wskaźników.
- Dopiero po zanalizowaniu ogólnej sytuacji może zechcieć sięgnąć do danych bardziej szczegółowych i potrzebować narzędzi analitycznych do drążenia danych (drill down tools).
- Głównym zadaniem systemów wspomaganie kierownictwa jest dostarczenie informacji syntetycznej.
- SWK nie zawierają szeregu modeli i narzędzi analitycznych, ale konsolidują i sumują dane, które mogą pochodzić z wielu źródeł.

Systemy wspomaganie kierownictwa (SWK)

- Główne cechy systemów SWD są następujące:
 - Są przygotowywane dla konkretnego użytkownika
 - Są łatwe w użyciu
 - Są wyposażone w zaawansowane narzędzia graficzne prezentacji informacji (wykresy, mapy ryzyka, diagramy czy pulpity kierownicze)
 - Dostarczają syntetycznych kluczowych wskaźników finansowych i operacyjnych (np. sprzedaż na jednego zatrudnionego lub suma wydatków w danym okresie)
 - Umożliwiają śledzenie danych „alertowych” dla przedsiębiorstwa
 - Zapewniają dostęp do dowolnej przekrojowo i dowolnie zagregowanej informacji z niższych poziomów zarządzania
 - Są wyposażone w łatwe w użyciu, ale wyrafinowane narzędzia drążenia danych
 - Zatwierdzają narzędzia dostępu do zewnętrznych źródeł danych
 - Zawierają narzędzia do analizy statystycznej, analizy wrażliwości itp.
 - Mogą wspomagać podejmowanie decyzji w warunkach niepewności
 - Zawierają narzędzia do komunikacji z innymi osobami.

Klasyfikacja SIZ

- Podstawowe generacje SIZ:

- *Systemy transakcyjne*
- *Systemy informacyjne (raportujące)*
- *Systemy wspomaganie decyzji*
- *Systemy eksperckie*
- *Systemy sztucznej inteligencji*

- Rzadko można spotkać systemy posiadające tylko i wyłącznie cechy charakterystyczne dla jednej z podanych grup.
- Obserwuje się zacieranie różnic między poszczególnymi generacjami SIZ, co jest konsekwencją coraz dalej postępującej integracji w rozwiązaniach aplikacyjnych.

Systemy eksperckie

- Unikalną cechą systemów eksperckich (SE) jest umożliwienie sięgnięcia po wiedzę ekspertów i specjalistów, i wykorzystania jej do rozwiązania określonych problemów.
- System ekspercki jest systemem informatycznym, który naśladuje proces rozumowania człowieka-eksperta w rozwiązywaniu problemów z danej dziedziny.
- System ekspercki przedstawia sugestie i działania w sposób podobny do sposobu działania człowieka-eksperta.
- Jest to system komputerowy zawierający w sobie specjalizowaną wiedzę na temat określonego obszaru ludzkiej działalności.
- Wiedza ta jest zorganizowana w sposób umożliwiający wejście z użytkownikiem w interakcyjny dialog związany z tematyką tego obszaru, w wyniku którego system może oferować rady lub propozycje, oraz objaśniać sposób rozumowania, leżący u podstaw rad lub decyzji.

Systemy eksperckie

- Głównym zadaniem SE jest przedstawienie ekspertyzy dotyczącej konkretnej sytuacji decyzyjnej i wyjaśnienie sposobu jej opracowania.
- Ekspertyzy wyprowadzane są z bazy wiedzy składającej się z faktów i związków między tymi faktami.
- Systemy eksperckie rozwiązują konkretne problemy (lub wspomagają ich rozwiązywanie) porównując opis badanej sytuacji ze zgromadzoną wiedzą ekspertów na temat podobnych problemów zaistniałych w przeszłości i przeprowadzając wnioskowanie według zdefiniowanych przez nich reguł.

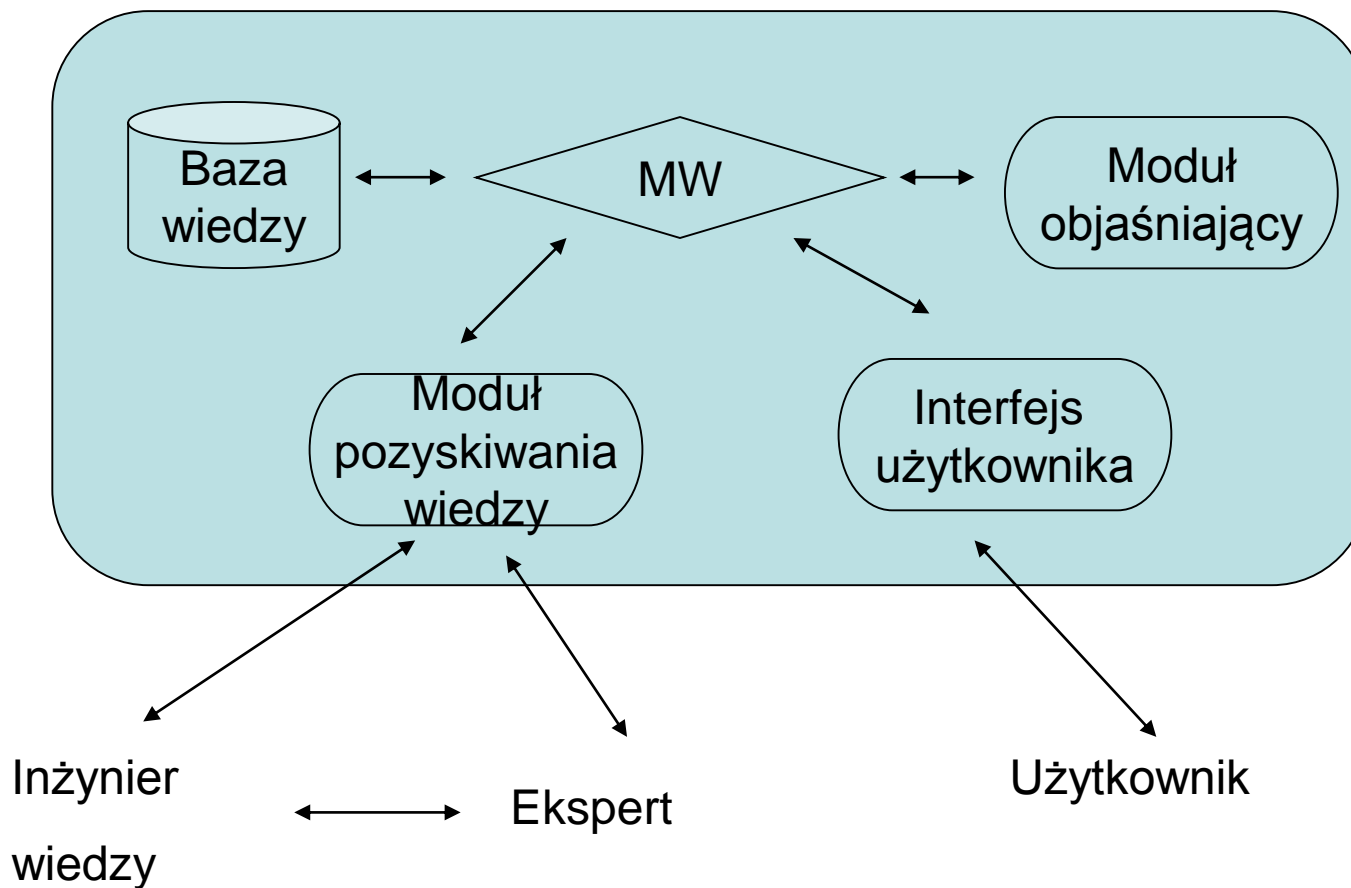
Systemy eksperckie

- Cechy systemów eksperckich:
 - Potrafią objaśniać przeprowadzone rozumowanie i sugerowaną decyzję
 - Potrafią wyciągać wnioski ze złożonych zależności (np. ustalić najlepsze użycie narzędzi w elastycznym systemie produkcyjnym lub sugerować sposoby poprawy procedur jakości)
 - Chronią przed utratą wiedzy ekspertów
 - Mogą gromadzić wiedzę wielu ekspertów i dzięki temu zwielokrotnić szansę rozwiązania problemu
 - Zapewnić możliwość wielokrotnego wykorzystania wiedzy ekspertów
 - Zapewniają spójność w rozwiązywaniu problemów i podejmowaniu decyzji (użytkownicy z wielu departamentów organizacji korzystają z tej samej wiedzy i dzięki temu podejmują podobne decyzje w podobnych sytuacjach)
 - Uwzględniają niepewność, czyli radzą sobie z wiedzą niekompletną lub niedokładną – dzięki stosowaniu rachunku prawdopodobieństwa, statystyki i heurystyki
 - Są dostępne niezależnie od czasu i szybko opracowują ekspertyzy
 - Mogą być wykorzystywane do trenowania menedżerów podejmowaniu decyzji i uczenia ich obowiązujących zasad i reguł

Systemy eksperckie

- Do podstawowych elementów systemu eksperckiego należą:
 - Baza wiedzy
 - Maszyna wnioskowania
 - Moduł objaśniający
 - Moduł pozyskiwania wiedzy
 - Interfejs użytkownika

Komponenty systemu eksperckiego

MW – maszyna wnioskująca

Systemy sztucznej inteligencji

- Termin sztuczna inteligencja (*artificial intelligence*) został sformułowany w 1956 (na seminarium w Dartmouth).
- Inteligencję rozumie się jako zdolność do pozyskiwania i stosowania wiedzy oraz do myślenia i rozumowania.
- W szczególności przypisuje się jej następujące cechy:
 - uczenie się na doświadczeniu i stosowanie wynikającej z niego wiedzy, czyli kojarzenie wcześniejszych doświadczeń z nowymi sytuacjami;
 - wyciąganie systematycznych wniosków;
 - radzenie sobie w złożonych sytuacjach;
 - rozwiązywanie problemów w sytuacji braku istotnych informacji;
 - oddzielenie rzeczy istotnych od nieistotnych;
 - szybkie reagowanie i adoptowanie się do nowych sytuacji;
 - rozpoznawanie i interpretowanie obrazów;
 - przetwarzanie symboli;
 - używanie heurystyk, czyli reguł opartych o doświadczenie;
 - bycie twórczym i posiadającym wyobraźnię;
 - Wybranie właściwych narzędzi rozwiązania problemu.

Sztuczna inteligencja - obszary

- Systemem sztucznej inteligencji nazywamy system informatyczny, który wykazuje zachowania inteligentne.
- Badania w zakresie sztucznej inteligencji dotyczą następujących obszarów, systemów, metod i technik:
 - Robotyka
 - Rozpoznawanie mowy i przetwarzanie języka naturalnego
 - Systemy eksperckie
 - Systemy uczące się i sieci neuronowe
 - Algorytmy genetyczne
 - Intelligentni agenci

Porównanie naturalnej i sztucznej inteligencji

Zdolność	Inteligencja naturalna (ludzka)	Inteligencja sztuczna (maszynowa)
Użycie zmysłów	wysoka	niska
Tworzenie i wyobraźnia	wysoka	niska
Uczenie się na doświadczeniu	wysoka	niska
Adoptowalność	wysoka	niska
Poniesienie kosztów pozyskania wiedzy	wysoka	niska
Wykorzystanie różnych źródeł informacji	wysoka	wysoka
Wykonywanie złożonych obliczeń	niska	wysoka
Zdolność przekazu informacji	niska	wysoka
Szybkie i dokładne wykonywanie serii obliczeń	niska	wysoka

Robotyka

1/2

- Przez robotykę rozumie się mechaniczne i komputerowe urządzenia, które wykonują zadania wymagające wysokiej precyzji lub są żmudne albo niebezpieczne dla człowieka. Wysoka precyzja współczesnych robotów wynika z wyrafinowanego oprogramowania, które steruje ich pracą.
- Roboty albo zawierają w sobie komputer albo są do nich podłączone.
- Roboty nie tylko wykonują zaprogramowane zadania, ale muszą też być zdolne do rozpoznania swojego położenia i interakcji z otoczeniem.

Robotyka

2/2

- Niektóre z robotów są wyposażone w systemy rozpoznawania mowy i przetwarzania języka naturalnego.
- Jedną z pierwszych branż, w których roboty znalazły powszechne zastosowanie, była branża motoryzacyjna. Są one wykorzystywane do wytłaczania i obróbki części, zgrzewania elementów, malowania, instalacji wyposażenia i transportowania części składowych pomiędzy stanowiskami pracy.
- Systemy robotyki wspomagają działania podsystemu wykonawczego w przedsiębiorstwie.

Systemy przetwarzania języka naturalnego

- Umożliwiają komputerom rozumienie i reagowanie na zadania i komendy podawane w „naturalnym” języku.
- Ich podstawowym elementem jest oprogramowanie, którego zadaniem jest odbiór mowy ludzkiej i przekształcenie jej w zbiór komend, do wykonania przez komputer.
- Ważną częścią tych systemów są także urządzenia rozpoznawania głosu, umożliwiające użytkownikowi interakcje z komputerem przy użyciu mowy zamiast używania klawiatury lub innych urządzeń.

Systemy przetwarzania języka naturalnego

- Można wyróżnić trzy poziomy zaawansowania tych systemów:
 - rozpoznawanie komend (kilkudziesięciu do kilkuset wyrazów)
 - rozpoznawanie mowy „dyskretnej”, czyli zdań wymawianych z wyraźnymi odstępami między wyrazami
 - rozpoznawanie mowy ciągłej, czyli zdań wymawianych w sposób naturalny, bez wyraźnych przerw między wyrazami

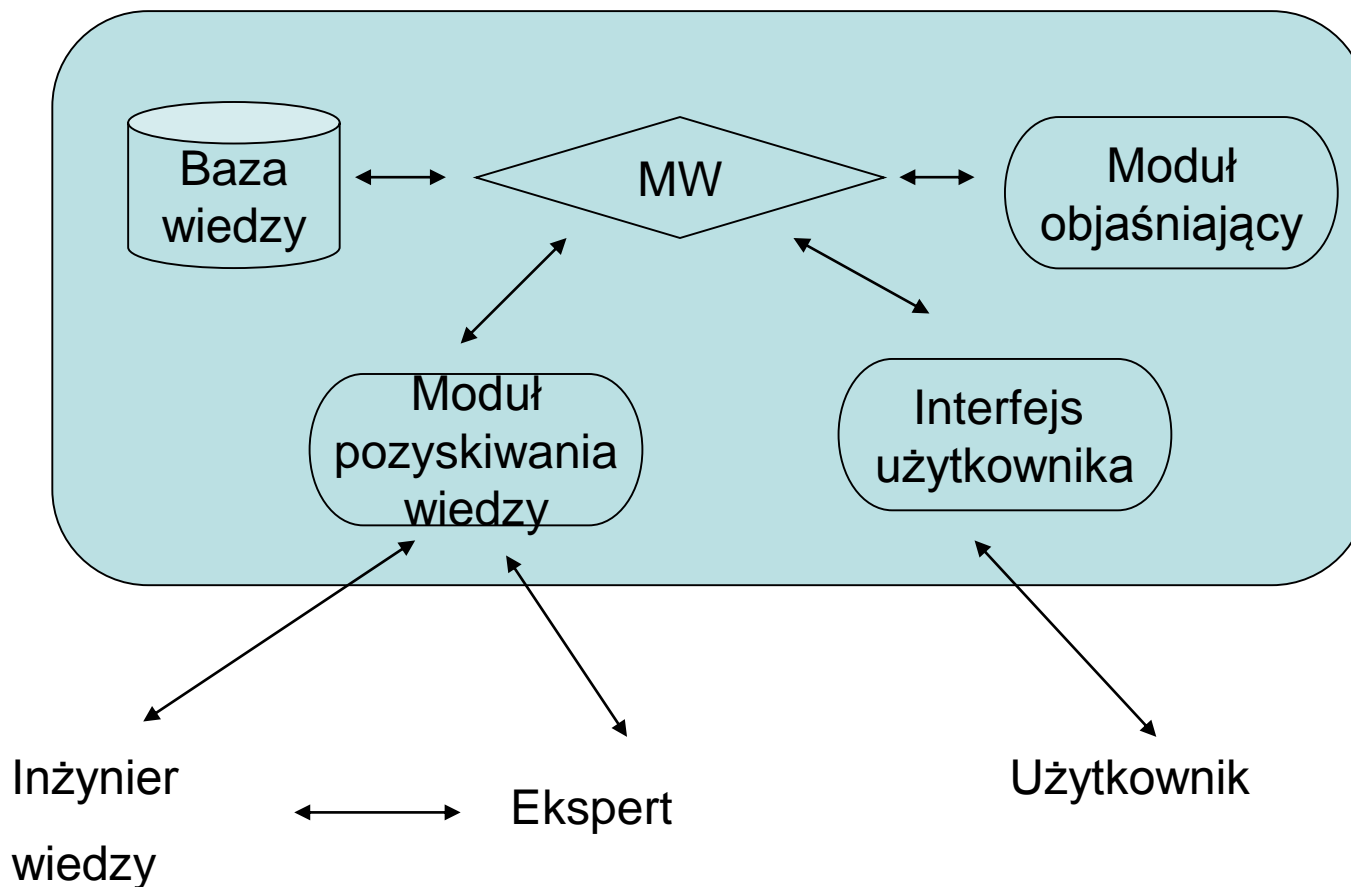
Systemy przetwarzania języka naturalnego

- Rozpoznawanie mowy i przetwarzanie języka naturalnego znajduje zastosowanie w:
 - robotach – do odbierania i interpretacji komend
 - komputerach, w których zastępują interfejs użytkownika i inne sposoby wprowadzania danych (komunikowania się)
 - systemach korzystających z tonowego wyboru opcji, takich jak telefoniczne biura obsługi klienta
- Jednym z większych wyzwań w projektowaniu systemów przetwarzania języka naturalnego jest nauczenie komputera rozróżniania znaczenia słów w zależności od kontekstu, w którym zostały wypowiedziane.

Systemy eksperckie

- Unikalną cechą systemów eksperckich (SE) jest umożliwienie sięgnięcia po wiedzę ekspertów i specjalistów, i wykorzystania jej do rozwiązania określonych problemów.
- System ekspercki jest systemem informatycznym, który naśladuje proces rozumowania człowieka-eksperta w rozwiązywaniu problemów z danej dziedziny.
- System ekspercki przedstawia sugestie i działania w sposób podobny do sposobu działania człowieka-eksperta.
- Jest to system komputerowy zawierający w sobie specjalizowaną wiedzę na temat określonego obszaru ludzkiej działalności.
- Wiedza ta jest zorganizowana w sposób umożliwiający wejście z użytkownikiem w interakcyjny dialog związany z tematyką tego obszaru, w wyniku którego system może oferować rady lub propozycje, oraz objaśniać sposób rozumowania, leżący u podstaw rad lub decyzji.

Komponenty systemu eksperckiego

MW – maszyna wnioskująca

powtórzenie

Systemy eksperckie

- Uważane są za ważny obszar zastosowania sztucznej inteligencji, tym bardziej, że *implementuje się w nich coraz bardziej wyrafinowane metody takie jak mechanizmy uczenia się i sieci neuronowe.*

Systemy uczące się

- Systemy uczące się są zdolne do oceny zaistniałej sytuacji i do zmiany swego działania.
- Uczenie odbywa się na podstawie tzw. zbioru trenującego.
- Dzięki mechanizmowi sprzężenia zwrotnego są one w stanie poprawić swoje funkcjonowanie i uniknąć popełnienia wcześniejszych błędów.
- Systemy te wykorzystują tzw. sieci neuronowe, które naśladują pracę ludzkiego mózgu.

Sieci neuronowe

- Sieci neuronowe **udostępniają komputerom mechanizm uczenia** się oraz czynią je zdolnymi do **dynamicznej aktualizacji wiedzy** na podstawie ich własnego doświadczenia i natychmiastowego użycia jej w przyszłych sytuacjach.
- Sieć neuronowa jest zbudowana z **połączonych węzłów**, które odpowiadają neuronom w mózgu człowieka.
- Węzły stanowią **podstawowy element sieci**, których zadaniem jest odbiór różnych sygnałów wejściowych i przetwarzanie ich w jeden sygnał wyjściowy. Sygnał wyjściowy może być informacją finalną, bądź może stanowić wejście do następnego wejścia.

Systemy neuronowe oparte na sieciach neuronowych

- Systemy neuronowe oparte na sieciach neuronowych charakteryzuje
 - duża tolerancja na uszkodzenia sieci
 - zdolność rozwiązywania problemu w przypadku, gdy dane są niekompletne
 - dynamiczna aktualizacja wiedzy na podstawie doświadczenia
 - zdolność rozpoznawania wzorców
 - zdolność wykrywania związków i trendów w dużych bazach danych

Systemy neuronowe oparte na sieciach neuronowych

- Znajdują one zastosowanie w trzech obszarach:
 - **interpretacji danych** w sytuacji, gdy potrzebne są analityczne narzędzia do uogólniania i wyciągania wniosków na podstawie olbrzymich zbiorów niepełnych danych otrzymanych z różnych źródeł (np. identyfikacja wzorców zachowań giełdy, ocena kandydatów do pracy, prognozy przewozu linii lotniczych);
 - **rozpoznawaniu wzorców** (w szczególności rozpoznawaniu mowy, wykrywaniu ruchu, rozpoznawaniu znaków, a zatem m.in. w systemach robotyki);
 - **alokacji zasobów**, bazującej na danych doświadczalnych (dzięki mechanizmom samouczenia się).

Algorytmy genetyczne

- W systemach wykorzystujących algorytmy genetyczne proces przetwarzania rozpoczyna się od losowego łączenia wielu, stosunkowo prostych funkcji, które zostały tak zaprojektowane, aby rozwiązać pewne części badanego problemu.
- W wyniku połączenia funkcji powstają programy, które są następnie uruchamiane. Te programy, które dają najlepsze rozwiązania, są zachowywane (naturalna selekcja), a pozostałe są dekomponowane do funkcji. Następnie testuje się nową generację programów.
- Proces jest powtarzany tak długo, aż otrzymamy program generujący satysfakcjonujące rozwiązanie.

Inteligentny agent

- Inteligentny agent to **specjalny program komputerowy, przeglądający duże zasoby danych**, po to, aby wyszukać i dostarczyć użytkownikowi te informacje, które spełniają podane przez niego warunki.
- Inteligentni agenci są najczęściej używani do przeszukiwania sieci Internet.
- Głównym celem ich stosowania jest szybsze, częstsze i bardziej efektywne przeszukiwanie, niż byłby w stanie uczynić to człowiek.
- Oczekuje się od nich:
 - **wykonania pewnych operacji** np. sporządzenia listy cen dla określonych towarów, złożenia zamówień na dany towar
 - że będą mogły **automatycznie łączyć komputer użytkownika z różnymi stronami WWW oraz wyciągać z nich wartościowe informacje**

Klasyfikacja SIZ

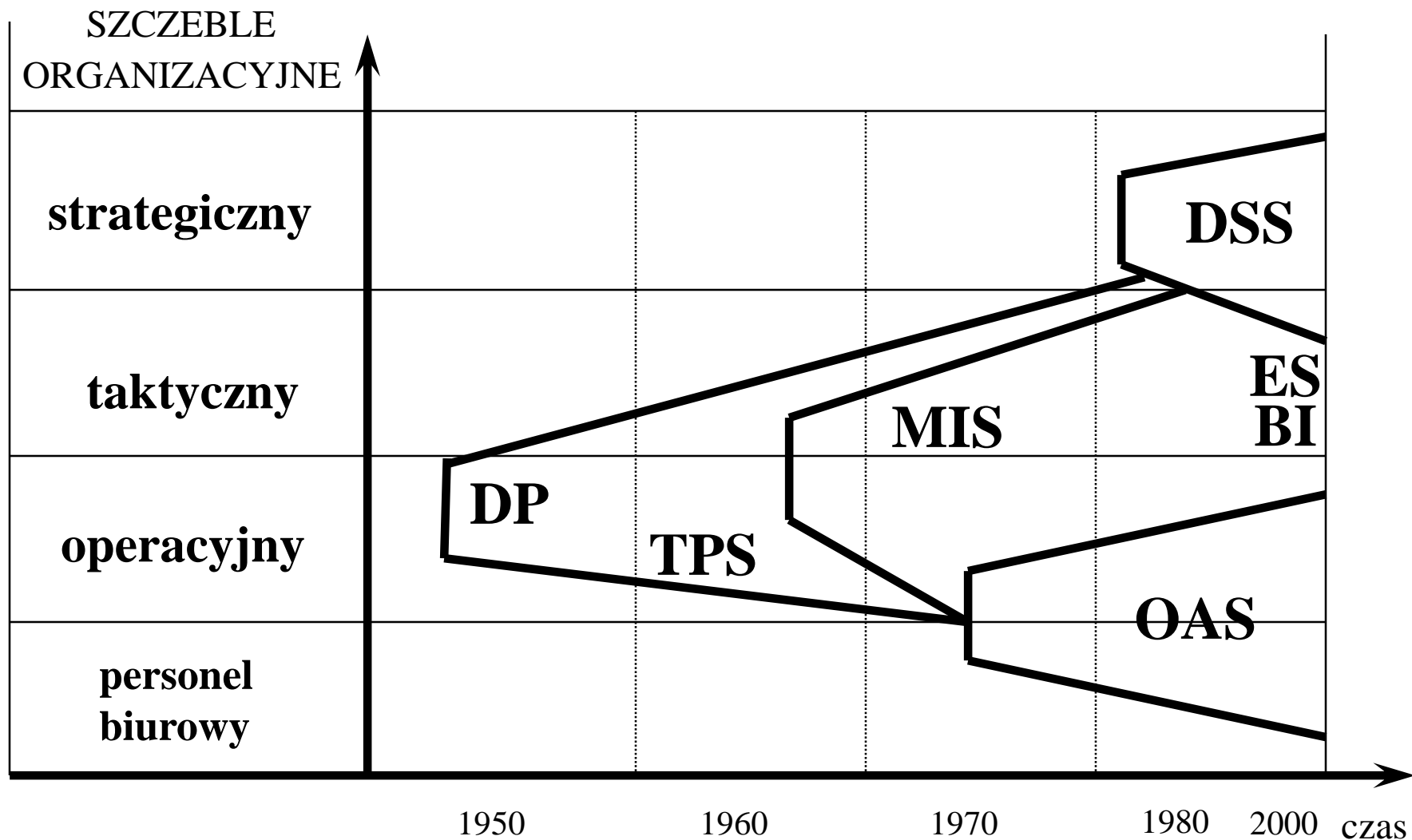
- Podstawowe generacje SIZ:

- *Systemy transakcyjne*
- *Systemy informacyjne (raportujące)*
- *Systemy wspomaganie decyzji*
- *Systemy eksperckie*
- *Systemy sztucznej inteligencji*

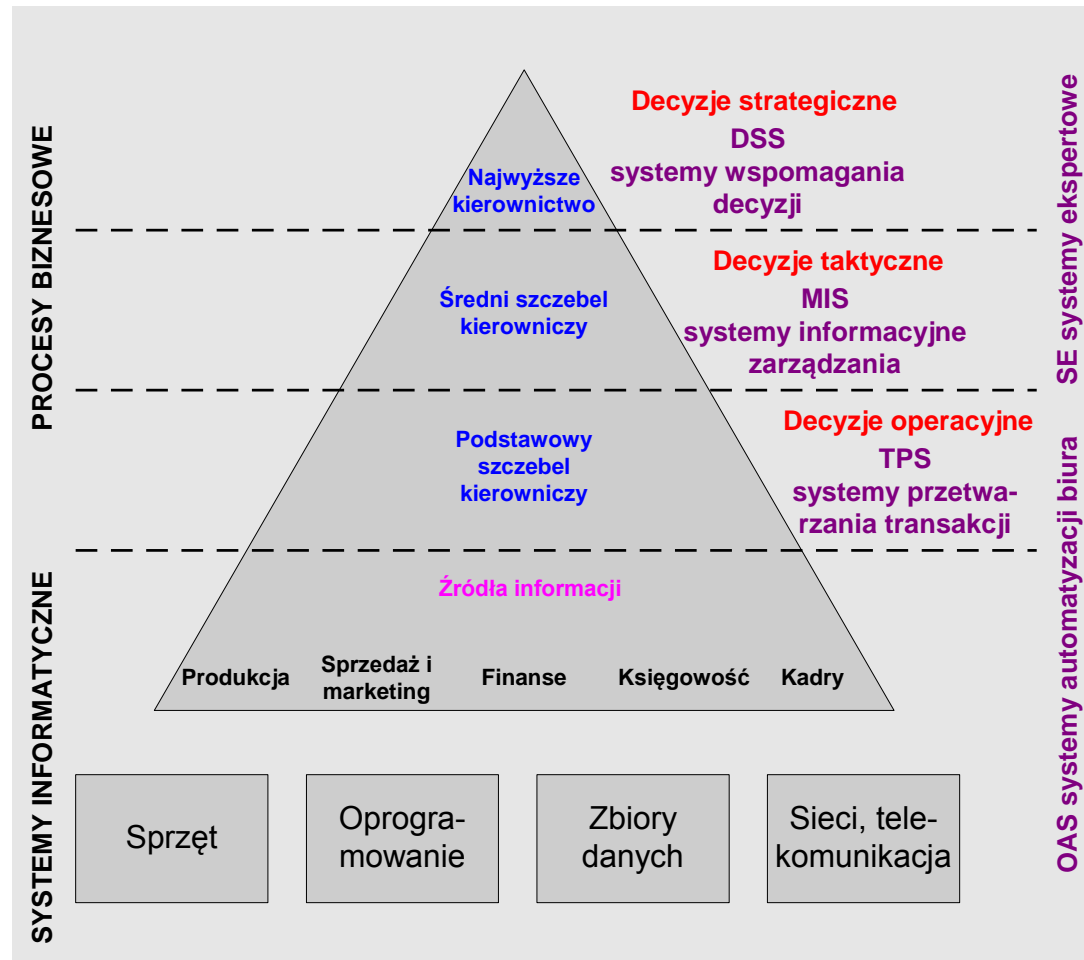
- Rzadko można spotkać systemy posiadające tylko i wyłącznie cechy charakterystyczne dla jednej z podanych grup.
- Obserwuje się zacieranie różnic między poszczególnymi generacjami SIZ, co jest konsekwencją coraz dalej postępującej integracji w rozwiązaniach aplikacyjnych.

Ewolucyjność, hierarchiczność i sytuacyjność rozwoju systemów informacyjnych w świecie

powtórzenie

System zarządzania organizacją gospodarczą

Odzwierciedlenie architektury systemu informatycznego w przedsiębiorstwie

powtórzenie

System informacyjny a informatyczny?

